2021

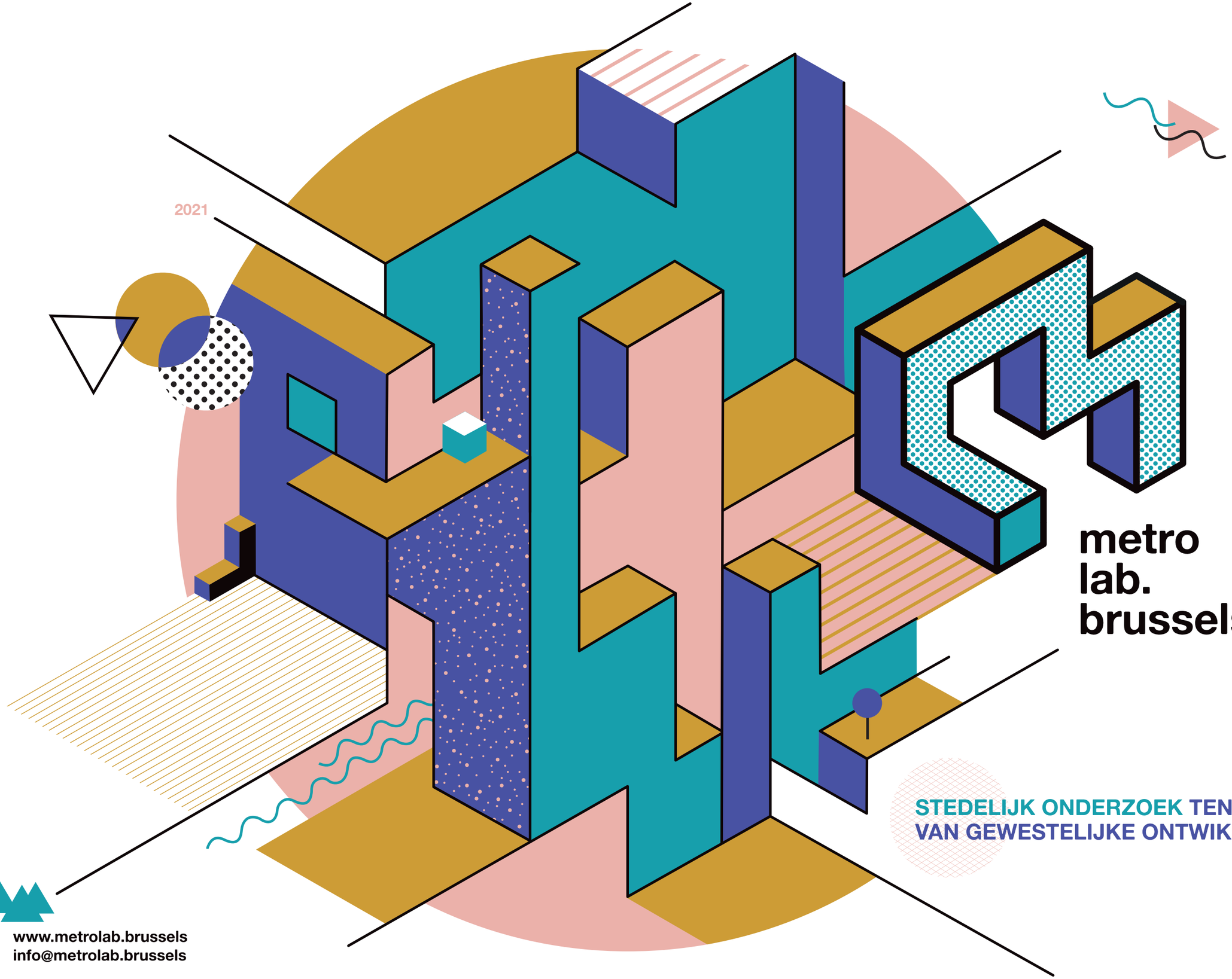

metro lab. brussels

STEDELIJK ONDERZOEK TEN DIENSTE
VAN GEWESTELIJKE ONTWIKKELING

www.metrolab.brussels
info@metrolab.brussels

La Région et l'Europe investissent dans votre avenir ! • Het Gewest en Europa investeren in uw toekomst!

RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Union Européenne
Fonds Européen de Développement Régional
Europese Unie
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

metro lab. brussels

ULB UNIVERSITÉ LIBRE DE BRUXELLES

UCLouvain

Inhoudsopgave

Metrolab, toegepast en betrokken stedelijk onderzoek 4

Onderzoeksgebied van Metrolab 5

Belangrijkste doelstellingen van Metrolab 6

Interventiemethoden van Metrolab 7

Metrolab in enkele kerncijfers 8/9

De drie onderzoekspijlers van Metrolab 10/11

Metrolab dicht bij het terrein 12

Cartografie van de projecten 13

Vijf casestudies 14/15

Nadenken over de complexiteit van de stad: Usquare.brussels en het begrip 'inclusieve enclave' (Elsene) 16/17

Synergie tussen projecten bevorderen: BoerenBruxselPaysans (Anderlecht) 18/19

Gezamenlijk de onthaalruimten ontwerpen: CSSI Dokters van de Wereld (Anderlecht) 20/21

Verankering van een project in zijn sociale omgeving: Abdij van Vorst (Vorst) 22/23

Opleiding tot interdisciplinariteit voor innoverend stedelijk onderzoek: de Masterclasses van Metrolab 24/25

Aanbevelingen voor een toegepast en betrokken stedelijk onderzoek 26/27

Toekomst van Metrolab 28/29

Metrolab, een nationaal en internationaal netwerk 30

Het team van Metrolab 31

“Metrolab reikt kennis aan van verschillende horizonten, referenties van projecten die elders al werden uitgevoerd, theoretische referenties en methoden voor participatie, gemeenschappelijk ontwerp, partnership of governance. Een van de belangen van het initiatief berust in de verscheidenheid van zijn bijdragen.”

- Evi Cornelis, Directrice van de EFRO-Cel van de Brusselse gewestelijke overheidsdienst van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Metrolab, toegepast en betrokken stedelijk onderzoek

In een stadsgewest dat steeds complexer is geworden, moet de gewestelijke regering via haar projecten en acties op meerdere problemen gelijktijdig een antwoord bieden (economische crisis, maatschappelijke uitsluiting, opwarming van de aarde). Wegens de territoriale, institutionele en taalversnippering is de uitwerking van een gemeenschappelijke visie en geschikte maatregelen als antwoord op die **complexe problemen** een moeilijke, maar wel cruciale taak. Tegen de achtergrond van die toenemende complexiteit **hebben de universiteiten een belangrijke rol te spelen.** Voor de onderzoekers van Metrolab bestaat de uitdaging erin om actief deel te nemen aan het stadsbeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en om in het kader van dat beleid een collaboratieve voorstelcapaciteit te ontwikkelen die zowel toegepast als betrokken is.

Metrolab Brussels (MLB) is een interdisciplinair en interuniversitair laboratorium dat zich op een duidelijk omschreven programma focust: het **Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)**. De bijdragen van Metrolab betreffen evenwel het Brusselse beleid van ruimtelijke ordening en stadsrenovatie in zijn geheel. Metrolab verenigt meerdere onderzoekscompetenties en heeft ten doel om de **overheden bij te staan bij de beschouwing van hun beleid** en de zoektocht naar zo relevant en zo duurzaam mogelijke oplossingen

Om de uitdaging van de complexiteit met succes aan te gaan, is het belangrijk om te proberen om de verschillende expertises, methoden en gevoeligheden waarop de studie van de stad betrekking heeft, bij elkaar te brengen en een overeenstemming te bereiken over situaties en praktische gevallen. **Stedenbouwkundigen, sociologen, geografen en architecten** hebben daarom de handen ineengeslagen om samen het EFRO-beleid in Brussel te analyseren en om de projectleiders bij hun realisaties te begeleiden.

Het laboratorium-observatorium profileert zich daarom als een **ontmoetingspunt voor de verschillende actoren** in Brussel die bij de EFRO- projecten betrokken zijn: beslissingsbevoegde personen en ambtenaren van de gewestelijke en de gemeentelijke overheden, projectleiders, technische experts, gebruikers, burgers en verenigingen. Metrolab draagt op die manier bij aan een **coherent gewestelijk stadsbeleid**.

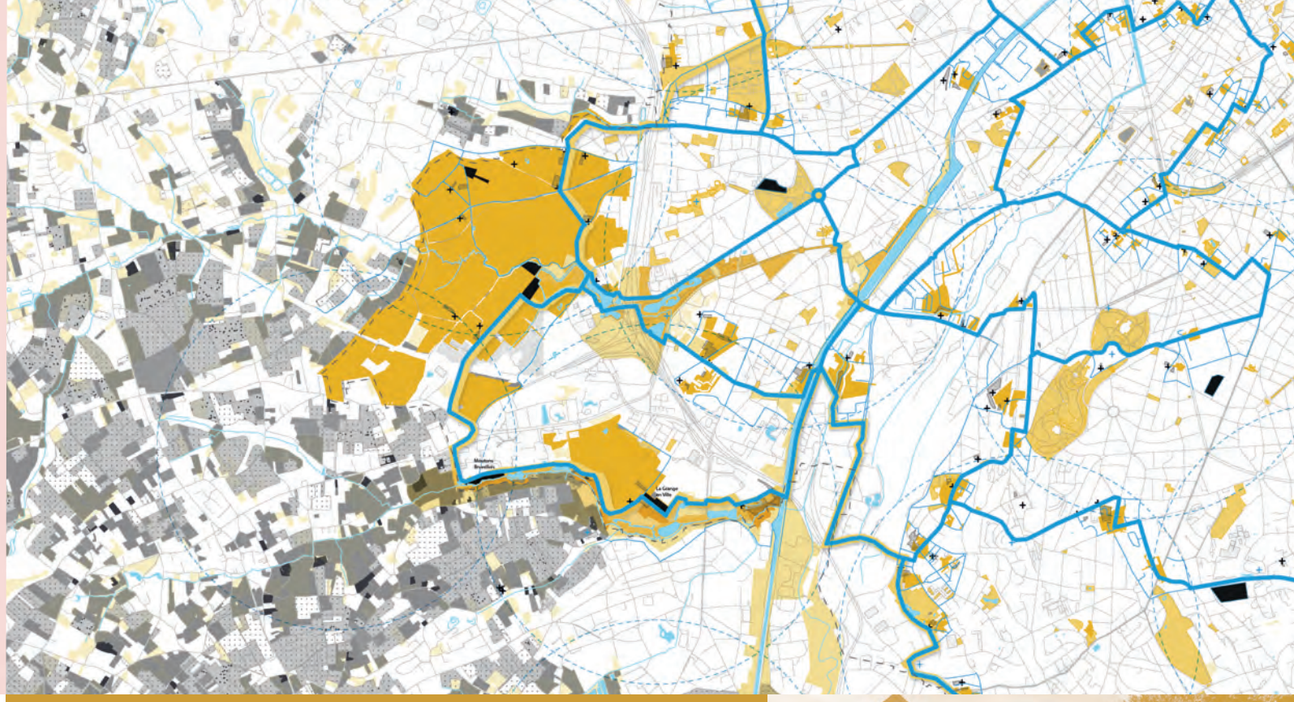

“Metrolab is een uniek reflexief experiment in Europa, waarbij een toegepast, transdisciplinair en kritisch onderzoekslaboratorium rechtstreeks op het terrein van het hedendaagse stadsbeleid en de sociaaleconomische niches van het EFRO-programma wordt ingeplant.”

- Geoffrey Grulois, professor stedenbouwkunde (ULB, Metrolab)

Onderzoeksgebied van Metrolab

In de periode van 2016 tot 2021 heeft Metrolab **14** van de 46 projecten voor stedelijke ontwikkeling begeleid die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door het EFRO worden gesubsidieerd.

Heel wat projecten die in dit kader worden gevolgd, zijn in de Kanaalzone gelegen, waar Metrolab ook zijn lokalen heeft geïnstalleerd, met de bedoeling om zo dicht mogelijk bij de realiteit van het terrein te zijn. Die ruimtelijke nabijheid bevordert de uitwisseling van ervaringen en gemeenschappelijke uitdagingen. Op die manier kan zowel op lokaal als op gewestelijk niveau een **collectieve intelligentie van de stad** worden ontwikkeld.

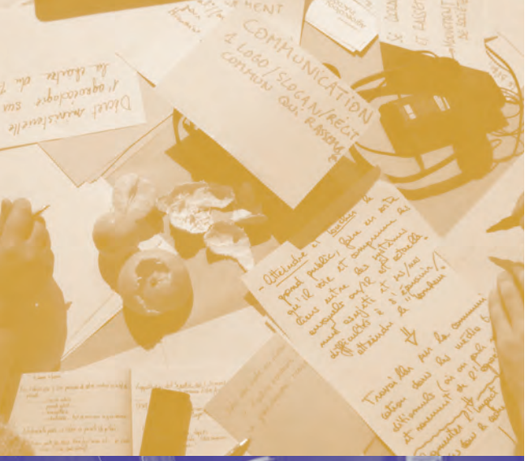

Opdrachten van Metrolab

Dankzij zijn interdisciplinaire karakter is Metrolab een **polyvalente** organisatie. Ze richt zich vooral tot de overheids- en private actoren die zich bezighouden met de productie van kennis over de stad en stedelijke knowhow.

Metrolab speelt de **rol van expert.** Binnen interdisciplinaire teams stellen de onderzoekers hun kennis ten dienste van de EFRO-projecten en proberen ze de praktijkervaring van de professionals op het terrein te verrijken. Daaruit komen nieuwe concepten voort - zoals de 'inclusieve enclave' (cf. p. 13) - waarmee **beter kan worden nagedacht en beter acties kunnen worden ondernomen ten gunste van de stad.**

"Metrolab is geen consultant. Het werk moet eerder worden beschouwd als opvolging van en begeleiding bij de uitvoering van de strategieën en de verbetering ervan op basis van kritische feedback."

- Handbook of Sustainable Urban Development Strategies, Joint Research Centre (JRC) — onderzoekscentrum van de Europese Commissie.

Metrolab vervult een **rol van bemiddelaar**. Toegepast en betrokken onderzoek is bedoeld als een manier om te bemiddelen tussen Brusselse instellingen, mensen die beroepsmatig met de ontwikkeling van de stad bezig zijn en het middenveld. Het is hierbij een stadsontwikkelingstraject waarin **een pluraliteit van intelligentie** wordt geïntegreerd, die toch **dicht bij de realiteit op het terrein blijft.**

"We zijn geen kleine bubbel van creatieve geesten, maar wel onderzoekers die zich betrokken voelen bij hun omgeving en die zich bekommeren om de realiteiten en de perspectieven van elkaar."

- Mathieu Berger, professor sociologie (UCLouvain, Metrolab)

Metrolab vervult een **wetenschappelijke rol.** Het laboratorium leidt onderzoekers, doctorandi en studenten op voor interdisciplinair onderzoek en stedelijke actie-onderzoek. Via de publicatie van zijn werken en de animatie van wetenschappelijke netwerken op internationaal niveau streeft het laboratorium naar **een meer praktijkgerichte en meer betrokken stedelijk onderzoek.**

Missie	Interventie	Methodologie
Expertise Innovatie bij de uitvoering van stadsprojecten	De realiteiten analyseren	Stand van zaken, diagnoses, vergelijkende studies, globale analyse van de EFRO-programmering, ruimtelijke en maatschappelijke cartografie, samenstelling van databases, ruimtelijke modelvorming van de projecten
	De programmatie begeleiden	Bijdrage aan de samenstelling van bestekken, identificatie van de behoeften van de doelgroep, hulp bij besluitvorming, aanbevelingen voor de opdrachtgevers, ontwerp van scenario's
	De praktijken evalueren	Ontwerpen van evaluatieformulieren, analyse van de montage van de projecten, evaluatie van de maatschappelijke, economische en ecologische impact van de projecten, aanbevelingen voor de gewestelijke beleidsmensen
Bemiddeling Experimenteren met nieuwe manieren om samen te werken	De synergie tussen EFRO-projecten versterken	Organisatie van ontmoetingen tussen projectverantwoordelijken, workshops met de actoren van de EFRO-programmering, platforms voor de uitwisseling van kennis en goede praktijken
	Samenwerkingen opbouwen tussen onderzoekers, projectleiders en doelgroepen	Centralisatie en confrontatie van de ervaringen en de knowhow via workshops voor co-design en de gezamenlijke organisatie van seminars
	Netwerken van Brusselse en Europese actoren mobiliseren en animeren	Ontwikkeling van institutionele partnerships, vertegenwoordiging van de netwerken van actoren en identificatie van mogelijke samenwerkingen
Wetenschap Het stedelijk onderzoek valoriseren door actie	Valorisatie van de interdisciplinaire onderzoeksactie in de universitaire wereld	Omzetting van individuele onderzoeksacties in doctoraatsthesissen, vorming van een internationaal wetenschappelijk netwerk rond Metrolab, mobiliteit van onze onderzoekers in dat netwerk
	Het organiseren van onderzoeks-praktijk in de richting van de actie	Organisatie van talrijke seminars, masterclasses, colloquia, zomerscholen, valorisatie van de resultaten (sociale netwerken, videocapsules, interviews ...)
	Op casestudies gebaseerde onderzoeksresultaten publiceren	Productie en verspreiding van talrijke werken in verschillende formaten (themaboeken, logbooks) en wetenschappelijke artikelen op basis van onze onderzoeksacties.

Metrolab in enkele kencijfers

Activiteiten verbonden met de EFRO-projecten

23 collectieve bezoeken aan de onderzochte sites

94 openbare seminaries over toegepast stedelijk onderzoek met stedelijke beroepsmensen

18 collectieve workshops met de actoren van de 14 begeleide EFRO-projecten

5 institutionele evenementen bestemd voor het EFRO-fonds en Brusselse instellingen die belast zijn met het stadsbeleid

Realisaties

2 openbare tentoonstellingen i.v.m. een EFRO-project

24 videocapsules met Brusselse actoren en onderzoekers van Metrolab

4 thematische collectieve werken

7 logbooks (onderzoekswerken)

14 universitaire artikelen die in wetenschappelijke tijdschriften werden gepubliceerd

44 vrij toegankelijke artikelen op de website van Metrolab

Onderzoeksactiviteiten

6 doctoraatsonderzoeken in verband met het Brusselse grondgebied

17 conferenties, in aanwezigheid van Europese of internationale experts

3 interdisciplinaire masterclasses voor Brusselse en internationale studenten

3 internationale colloquia over toegepast stedelijk onderzoek

Publiek

7359 bezoekers op Metrolab website in 2020

28722 totale bezoekers op Metrolab website

1800 abonnees op de Facebookpagina van Metrolab

8839 views op het YouTube-kanaal van Metrolab

5843 artikelen vermelden Metrolab op Academia.edu

De drie onderzoekspijlers van Metrolab

De leidende doelstellingen van het operationele EFRO-programma 2014-2020 zijn erop gericht om van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een meer inclusief, groener en intelligenter grondgebied te maken. Metrolab heeft die doelstellingen in **3 pijlers** ondergebracht:

- De pijler **stedelijke inclusie** focust op de maatschappelijke ongelijkheden, hun gevolgen op de toegang tot de stad en de toe-eigening van haar ruimten en de mogelijkheden om de inclusie door geschikte inricht- ingen te bevorderen.
- De pijler **stedelijke ecologie** beschouwt de stad als een ecosysteem (geheel van onderling van elkaar afhankelijke relaties) en denkt na over de continuïteit tussen menselijke/bebouwde omgevingen en natuurlijke omgevingen.
- De pijler **stedelijke productie** onderzoekt de relaties tussen de productielogica's van de stad en de verschillende uitdagingen in verband met het behoud van de economische activiteiten binnen het stadsweefsel.

Stedelijke ecologie

Hoe moet men de stedelijke ecologie op een brede manier begrijpen om zo de milieudimensie met de maatschappelijke, politieke en architecturale dimensie van de stad te verzoenen?

Hoe kunnen de EFRO-projecten bijdragen aan de socio-ecologische transitie?

Hoe kunnen de EFRO-projecten als delen van een ruimer stedelijk ecosysteem worden benaderd?

Op welke manier moet het ecosysteem van actoren die met het project zijn verbonden, worden begrepen?

Hoe kan de autonomie van de grootstad op het vlak van de productie van voeding worden ontwikkeld?

Hoe kan men landbouw en bebouwde ruimten naast elkaar laten bestaan?

Hoe kan men een ecologisch houdbaar beleid voor het beheer van stadsafval uitwerken?

Stedelijke inclusie

Hoe laten we de EFRO-projecten aansluiten op hun onmiddellijke maatschappelijke omgeving?

Hoe kunnen ruimten, voorzieningen en infrastructuren voor een pluraliteit van actoren en doelgroepen worden ontworpen?

Welke samenhang bestaat er tussen de doelstellingen van het project en de behoeften van de toekomstige gebruikers?

Hoe kunnen de EFRO-projecten uitnodigende en aangename ruimten bieden aan de meest kwetsbare doelgroepen?

Hoe kan de dimensie van het gemeenschappelijke goed worden verbonden met de dimensie van persoonlijke voordelen die de gebruiker er kan vinden?

Stedelijke productie

Hoe kan men in hetzelfde stadsproject de doelstellingen van inclusie en ecologische transitie verenigen en deze in de Brusselse economie integreren?

Hoe kan men duurzame productieruimten in de stad inrichten?

Hoe kan men valorisatie van de ruimten en jobcreatie met elkaar verzoenen?

Hoe kan men zich de verplaatsingen van de werknemers binnen en buiten de Brusselse grootstad voorstellen?

Hoe kan men binnen de stad de invoering van korte kringen van de producent naar de consument bevorderen?

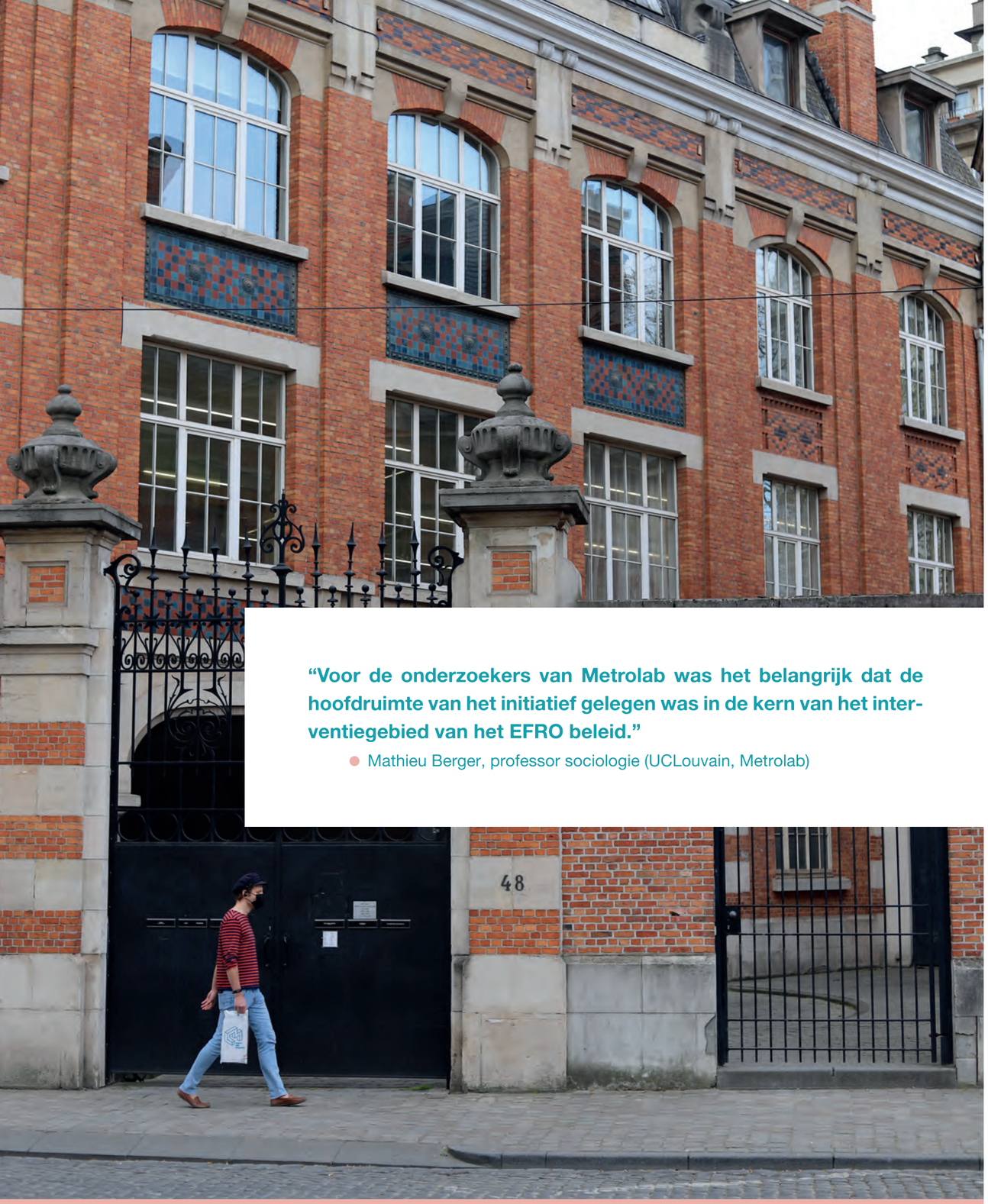

“Voor de onderzoekers van Metrolab was het belangrijk dat de hoofdruimte van het initiatief gelegen was in de kern van het interventiegebied van het EFRO beleid.”

Mathieu Berger, professor sociologie (UCLouvain, Metrolab)

In de periode van 2016 tot 2020 vestigde Metrolab zich in de nabijheid van de begeleide projecten in een voormalig industrieel gebouw dat voor kantoorruimten en lokalen voor verenigingen herbestemd was. Het gebouw ligt op het kruispunt van sociaal gediversifieerde ruimten: een kruispunt tussen meerdere stadsdoelgroepen.

Cartografie van de projecten

‘Cartografie van de projecten die in de periode van 2014 tot 2020 Europese financiering ontvingen en intensief door Metrolab werden begeleid. Het centrale hoofdkantoor van Metrolab was gelegen in de kern van de Kanaalzone, het door het EFRO aanbevolen interventiegebied’.

1 : 140000

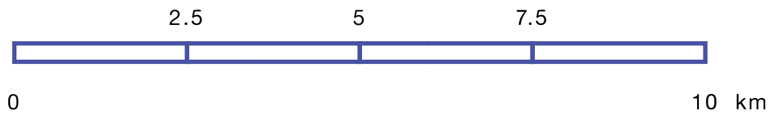

Vijf case-studies

Projectleider
Maatschappij voor Stedelijke Inrichting (MSI)

Planning van de samenwerking met Metrolab
eerste trimester 2019

Onderzoekspijler
Stedelijke inclusie

Soort samenwerking
Advies en conceptualisering

Budget voor de uitvoering van het project
11 800 000 €

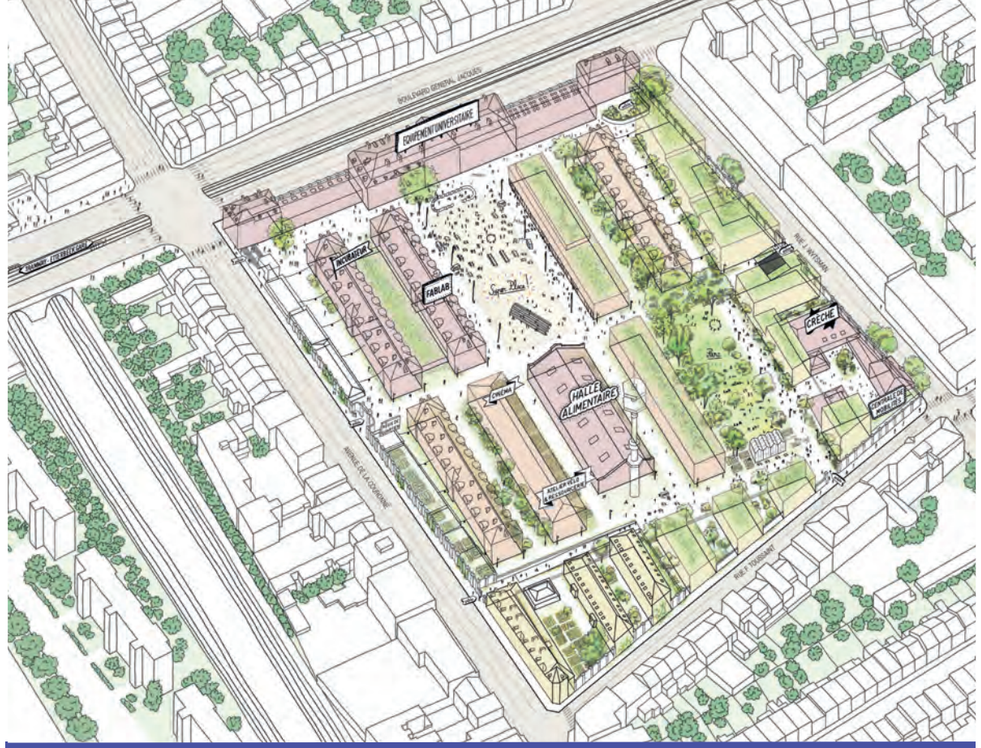

Nadenken over de complexiteit van de stad: Usquare.brussels en het begrip ‘inclusieve enclave’ (Elsene)

Beschrijving van het project

Usquare.brussels is een project waarbij de rijkswachtkazerne Fritz Toussaint te Elsene wordt verbouwd tot een duurzame en internationale wijk, die zowel een studentencité als bewoonbare woningen omvat. Voorafgaand aan de procedure voor de aanduiding van een ontwerpteam voor de inrichting van de openbare ruimten klopten de projectleiders bij Metrolab aan met de vraag om hen te helpen om de uitdagingen te identificeren met betrekking tot de inrichting van die historisch gesloten locatie en om oplossingen te vinden zodat ze zich ‘zou openstellen naar de stad’.

Bijdrage van Metrolab

Organisatie en animatie van een seminar over de inrichting van de open ruimten in Usquare.brussels in aanwezigheid van de projectleider (MSI) en zijn partners (ULB-VUB, perspective.brussels, BMA).

“De identificatie en de overwegingen rond de intrinsieke kwaliteiten en de uitdagingen van deze locatie om er een open en inclusieve locatie van te maken, waren zeer instructief (...). Kortom, een rijke en instructieve uitwisseling die op het juiste moment kwam om onze visie en onze ambities te consolideren! ”

- Sébastien Rodesch, projectleider Usquare.brussels bij de MSI

Hoe heeft het concept ‘inclusieve enclave’ dat door Metrolab vorm werd gegeven, het project verrijkt?

Het concept trok de aandacht van de projectleider omdat het **de ruimten van de kazerne** beschouwde als openbare ruimten van een bijzonder soort, omdat ze afgesloten en afgegrensd waren. Daardoor beschikken de ruimten wel over **gunstige kwaliteiten als plaats waar uiteenlopende culturele, educatieve en sociale activiteiten kunnen plaatsvinden**. Tijdens het seminar werd een antwoord gezocht op de vraag van de impact van het project op de duurzame en inclusieve stad en de aansluiting van beide dimensies, zonder dat daarbij de eerste dimensie tot de open ruimten en de tweede dimensie tot de binnenruimten werden beperkt. Hierbij kwam het erop aan om de spanningen en de opportuniteiten te onderstrepen die de interactie van die activiteiten op een dergelijke locatie kunnen voortbrengen.

Het project van Anoyji Beltrando, het agentschap dat na afloop van de openbare opdrachtprocedure werd geselecteerd, houdt rekening met die uitdagingen. Het valoriseert de architecturale identiteit van het gebouw. De groene component wordt erin opgenomen in de vorm van moestuintjes met als doel de sociale inclusie te verbreden. Het project behoudt ten slotte de benedenverdiepingen door de bebouwing door middel van de vergroening van de bodem met de open ruimte te laten aansluiten.

Essentiële realisaties

Samenvattende nota over de uitdagingen van de inrichting van de openbare ruimten van Usquare.brussels, die werd geïntegreerd in het bestek van de overheidsopdracht van de MSI en die in het door Anoyji Beltrando ingediende project werd overgenomen.

Projectleider
Leefmilieu Brussel

Planning van de samenwerking met Metrolab
2016-2020, met verlengingen in 2021

Onderzoekspijler
Stedelijke ecologie

Soort samenwerking
Prospectieve analyse en delen van kennis

Budget voor de uitvoering van het project
5 858 000 €

De synergieën tussen projecten bevorderen: BoerenBruxselPaysans (Anderlecht)

Beschrijving van het project

BoerenBruxselPaysans (BBP) streeft ernaar om de transitie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest naar duurzame voedingssystemen te ondersteunen. Dit is een initiatief dat de ambitie heeft om activiteiten op het vlak van de landbouwproductie en de biologische transformatie in de stad te ontwikkelen. De proefprojecten lopen vooral in Neerpede (Anderlecht), waar BBP toekomstige landbouwers vlotter toegang biedt tot grond en hen daarbij de nodige logistieke en technische ondersteuning biedt.

"Kunnen rekenen op een partner zoals Metrolab om een reeks reflectie- en prospectiemomenten te organiseren, bleek een echte troef. De bijdragen van Metrolab op het vlak van methoden, contacten en inhoud hielpen ons om de 5 thema's van het Agropolis-seminar te benaderen met gevarieerde ervaringen, die een gewaardeerde aanvulling vormden op onze ervaring op het terrein."

- Catherine Fierens, projectcoördinatrice, Leefmilieu Brussel

Bijdrage van Metrolab

- Organisatie en animatie van de Agropolis seminarcyclus (oktober-december 2020);
- Voorbereiding van de publicatie op basis van de seminars (animatie van schrijfworkshops, probleemstelling van de uitdagingen en formulering van aanbevelingen);
- Voorbereiding van een publicatie in de vorm van een stappenplan met betrekking tot 'Grootstedelijke agro-ecologie'.

Hoe heeft de Agropolis seminarcyclus het project verrijkt?

Na 5 jaar experimenteren presenteerde de Agropolis seminarcyclus, die gezamenlijk door BoerenBruxselPaysans en Metrolab werd georganiseerd, een **prospectieve reflectie over de agro-ecologie in het Brusselse Gewest.** De vijf ochtenden met themagesprekken in aanwezigheid van andere leiders van vergelijkbare projecten, **legden concrete actiepistes** en **aanbevelingen** voor de overheden bloot.

De seminarcyclus leidde ook tot een **operationeel leerproces** over de vragen die zich opdrongen naar aanleiding van de ervaring op het terrein op basis van enquêtes bij proefprojecten.

De interventie van Metrolab had hierbij een impact **die verder reikte van het kader van BBP**. De drie Belgische gewesten waarop de problematiek van de voeding betrekking had, vonden in de door Metrolab georganiseerde en geanimeerde seminarcyclus een plaats waar ze konden discussiëren, kennis delen en synergieën identificeren. Zo **baseerde het kabinet van de minister van Landbouw voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zich op de conclusies** van de publicatie van Agropolis ter voorbereiding van zijn toekomstige gewestelijke beleid.

Belangrijkste realisaties

Publicatie van aanbevelingen en concrete actiepistes die een bron van inspiratie kunnen vormen voor het landbouwbeleid van de gewestelijke regering.

Projectleider
Dokters van de Wereld

Planning van de samenwerking met Metrolab
2016-2018

Onderzoekspijler
Stedelijke inclusie

Soort samenwerking
Analyse van de maatschappelijke context; mede-ontwerp van het lokaal; bemiddeling tussen lokale actoren en projectleiders

Budget voor de uitvoering van het project
3 720 000 €

Gezamenlijk ontwerp van de onthaalruimten: CSSI Dokters van de Wereld (Anderlecht)

Beschrijving van het project

De NGO Dokters van de Wereld wil in de Kuregemwijk te Anderlecht een ‘Centre de Santé-Social Intégré’ (CSSI, geïntegreerd sociaal en gezondheidscentrum) van 1500 m² bouwen. Daarbij zal het centrum de benedenverdieping innemen van een gebouw dat in totaal 35 geconventioneerde woningen omvat die door Citydev worden gebouwd.

Het CSSI heeft ten doel om het gezondheidsaanbod te verbeteren in een wijk waar heel wat migranten- en kwetsbare bevolkingsgroepen wonen, maar ook om andere diensten aan te bieden zoals een Moeder-Kind-ruimte, kinesitherapie of opleidingen over gezonde voeding enz.

Bijdrage van Metrolab

Oprichting van een netwerk en ontwikkeling van synergieën tussen actoren op het terrein: Tijdens de workshop ‘Kuregem in perspectief’ konden we een ontmoeting tussen de verenigingen en de actoren op het terrein organiseren. De workshop was bedoeld om een zicht te krijgen op hun visie op de snelle veranderingen die zich momenteel in de stad voordoen, erover te praten en vervolgens de uitdagingen en de potentiële synergieën tussen de actoren te identificeren;

Ontwikkeling van tools voor ruimtelijke weergave en modelvorming voor deelnemers aan de workshops, waaronder **een cartografie** van de maatschappelijke uitdagingen die werden blootgelegd door de projecten voor stadsontwikkeling die momenteel te Kuregem lopen.

“We hebben een programma, een architectuurorganigram en vooral een document van aanbevelingen kunnen samenstellen over de waarden, de effecten en de gevoelens die de mensen zouden moeten hebben in een geïntegreerde onthaalplaats op het vlak van de sociale gezondheid. Dat dit kon gebeuren, is werkelijk dankzij de interdisciplinariteit, zowel binnen het team van de onderzoekers (een stedenbouwkundige architect, een socioloog en een geneesheer) als bij de actoren die aan de workshops deelnamen. Wat ik uit deze oefening onthoud, is de doeltreffendheid: ondanks de zeer krappe timing konden zeer concrete resultaten worden gerealiseerd, zoals een bestek en de productie van meer theoretische kennis. Een bijzonder interessante kruisbestuiving dus, als u het mij vraagt.”

Isabelle Heymans, coördinatrice van het CSSI Kuregem-project voor Dokters van de Wereld

Wat is de meerwaarde van Metrolab voor het project van Dokters van de Wereld te Kuregem?

De uitdaging van een verzorgingscentrum van het type ‘uniek loket’ bestaat erin om alle verzorgingsdiensten - zowel op het vlak van gezondheid als van sociale ondersteuning - meer toegankelijk te maken voor een kwetsbare bevolkingsgroep. Maar dan moet de doelgroep natuurlijk wel voldoende vertrouwen hebben in het aanbod. Vandaar het belang van het ontwerp van de lokalen en de noodzaak om bij het ontwerp en de uitvoering rekening te houden met de behoeften van de toekomstige gebruikers.

Metrolab heeft **dialoogruimten** gecreëerd voor de actoren-verenigingen in de gezondheidssector te Kuregem, gezondheidsprofessionals, maatschappelijke werkers en Dokters van de Wereld. Door aan elk inspraak en praktische hulpmiddelen te geven, boden de workshops de kans om spanningen te ontmijnen, om de realiteit van het project te onderzoeken en om dit **aan te passen aan de behoeften van de bevolking van Kuregem.**

Metrolab heeft de projectleiders begeleid bij de **integratie van hun ontwerp op het vlak van de ruimtelijkheid en op het vlak van de zorgpraktijken** in de bijzondere context van Kuregem, die wordt gekenmerkt door zowel een sterke socioculturele diversiteit als talrijke sociale barrières.

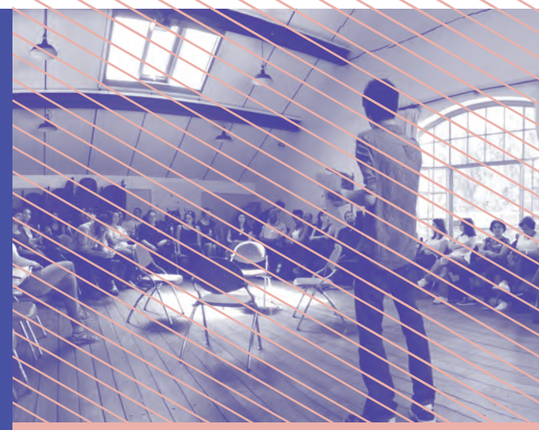

Belangrijkste realisaties

Uitwerking van een workshop voor co-design met betrekking tot het verzorgingscentrum, waarvan de resultaten werden geïntegreerd in het bestek dat de aanbestedende overheid opstelde om het project te selecteren dat door een architectenbureau was ontworpen. In het ontwerp van het eindproject zijn zeer talrijke aanbevelingen geïntegreerd die afkomstig zijn van het werk dat door Metrolab werd verricht.

Publicatie van het artikel ‘De architectuur van de verzorgingslocatie: hoe kan de ruimte het onthaal van de gebruikers ondersteunen? Het geval van de geïntegreerde sociale en gezondheidscentra te Brussel’. M. Vignes, M. Ranzato, I. Heymans, S. Hinz Niklewicz, B. Scheen en M. Vaneeckhout, Ethica Clinica, nr. 93, juni 2019

Projectleider
Gemeente Vorst

Planning van de samenwerking met Metrolab
2016-2018

Onderzoekspijler
Stedelijke inclusie

Soort samenwerking
Analyse van de context; reflexieve begeleiding en bemiddeling tussen potentiële gebruikers van de site en projectleider

Budget voor de realisatie van het project
7 359 272 €

Verankering van een project in zijn sociale omgeving: ABŸ – Abdij van Vorst (Vorst)

Beschrijving van het project

Het ABŸ-project is bedoeld om de site van de Abdij van Vorst te restaureren, die als historisch monument is geklasseerd en waarvan een deel momenteel niet wordt gebruikt. Het is de bedoeling om het culturele aanbod te verbeteren en de tuinen opnieuw aan te leggen om er een “plaats van samen-leven” en persoonlijke ontwikkeling van te maken. Dit project past in een ruimer programma dat bedoeld is om deze voormalige industriële en huidige volkswijk nieuw leven in te blazen. Een team onderzoekers van Metrolab begeleidde het project voordat het programma en de wedstrijd voor de selectie van het architectenkantoor werden uitgewerkt, om de uitdagingen van de renovatie van deze site te identificeren. De site was aanvankelijk ontworpen als een in zichzelf gekeerd gebouw dat in het teken stond van verering en meditatie. Het zal nu worden omgebouwd tot een ruimte bestemd voor de activiteiten in de onmiddellijke omgeving en waarin elk zich ‘thuis’ kan voelen.

Bijdrage van Metrolab

- **Animatie** van 9 workshops cartografie met meer dan 40 inwoners en huidige of potentiële gebruikers;
- **Organisatie** van een tentoonstelling in de Abdij op basis van de realisaties van de deelnemers van de workshops (26/05/18);
- **Ruimtelijke lokalisering** van een voorstel tot inrichting op basis van het werk van de studenten van de door Metrolab georganiseerde Masterclass ‘Stedelijke inclusie’;
- **Bijdrage aan de diagnose** van de openbare ruimten en van de tuinen van de Abdij en hun programmering.

“Het is een goede zaak dat een academische realiteit wordt geconfronteerd met de realiteit op het terrein, […] maar het is ook een oefening voor de gemeente om met onderzoekers samen te werken […] Het is een eerste sensibilisering van de groepen, een manier om het debat op gang te brengen […] om de aandacht te vestigen op de problematiek en om de knowhow naar voren te laten komen […] Dit kan een basis vormen voor de reflectie op de programmering”

- Projectleider ABŸ, dienst Stedelijke herwaardering van de gemeente Vorst

Wat is de meerwaarde die Metrolab aan ABŸ heeft bijgedragen?

Metrolab heeft in eerste instantie de **maatschappelijke omgeving** van het project bestudeerd, via de gebruiken, de ervaringen en de percepties van de verschillende doelgroepen, die momenteel de site van de Abdij en haar omgeving bezoeken, maar die niet aanwezig waren in de bemiddelingsruimten die door de projectleiders van ABŸ waren ingericht. Die analyses vormden een verrijking van de diagnose van de wijk doordat ze de huidige praktijken van de **kwetsbare groepen** tastbaar maakten en de schetsen voor de inrichting van de wijk invulden **door de ervaringen en de behoeften van die groepen** voor de projectleiders zichtbaar te maken.

De onderzoekers speelden in tweede instantie **een bemiddelende** rol tussen de huidige gebruikers van de wijk (die zich van elkaar onderscheiden door hun verenigingsactiviteiten, gender, leeftijd, religie, politieke status, culturele identificatie ...) en de projectleiders. Enerzijds door die groepen te sensibiliseren voor de uitdagingen voor de inrichting van de site. Anderzijds door rekening te houden met de moeilijk onder woorden te brengen spanningen in de participatiearena’s die door de projectleiders werden ingevoerd. Metrolab reikte op die manier nieuwe perspectieven aan in verband met d**e manier waarop die groepen kunnen worden opgenomen** in de nieuwe culturele voorzieningen van de Abdij.

Belangrijkste realisaties

Uitwerking van kaarten van de leefruimten voor de programmering van de activiteiten van het ABŸ-project;

Opstelling van een collectief werk waarin de analyses van de onderzoekers van Metrolab zijn opgenomen;

Realisatie van een brochure voor de projectleiders en de verenigingen die aan het onderzoek hadden deelgenomen.

Masterclass
● **Stedelijke inclusie**
23.01.2017-03.02.2017

Masterclass
● **Stedelijke ecologie**
28.01.2019-08.02.2019

Masterclass
● **Stedelijke productie**
27.01.2020-07.02.2020

Opleiding tot interdisciplinariteit voor een innoverend stadsonderzoek: de Masterclasses van Metrolab

Beschrijving van de activiteit

De Masterclasses, die in Brussel in drie reeksen van telkens twee weken worden georganiseerd, zijn bedoeld als **momenten van pedagogische en praktische experimenten** rond concrete stadssituaties.

De sessies worden omkaderd door het Metrolab-team en brengen studenten, onderzoekers, universiteitsprofessoren, plaatselijke stedelijke actoren en stedelijke beroepsmensen samen uit verschillende disciplines en instellingen (architecten, stedenbouwkundigen, ambtenaren, overheids- of private actoren uit Brussel, Europa of daarbuiten ...).

Bij elke reeks krijgen de deelnemers (tussen 30 en 50, afhankelijk van de Masterclasses) de kans om de **confrontatie aan te gaan met de realiteit van het terrein**, door in situ het verloop van bepaalde inrichtingsprojecten te analyseren, onder begeleiding van Metrolab en met financiering van het EFRO.

Bijdrage van Metrolab

Productie van conceptuele en visuele hulpmiddelen die bedoeld zijn om het **ontwerp** van de lopende projecten te **vernieuwen**;

Ontwikkeling van **innoverende bemiddelingstools** ter bevordering van de dialoog tussen de verschillende actoren van de stadsinrichtingsprojecten;

Inrichting van **gemeenschappelijke werk- en ontmoetingsruimten** voor professionals die anders in hun respectievelijke praktijken ingesloten blijven;

Uitbouw van netwerk van de verschillende stedelijke beroepsmensen die betrokken zijn bij de EFRO-projecten en verder binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

Ontwikkeling van **internationale academische uitwisselingen en banden**, ook tussen onderzoekers en stedelijke beroepsmensen op internationaal niveau.

Wat was de meerwaarde van die Masterclasses?

Het is in de eerste plaats de bedoeling om de deelnemers uit te nodigen om **samen en op een interdisciplinaire manier na te denken** over de uitdagingen die verband houden met de projecten, onder begeleiding van Metrolab en met financiering door het EFRO. Daarnaast is het de bedoeling om op basis van het collectieve werk dat in de Masterclasses wordt uitgevoerd, concrete **aanbevelingen uit te werken** die het overheidsbeleid van de stad in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en daarbuiten moeten verbeteren.

De tweede doelstelling bestaat erin om de studenten en de onderzoekers die aan de Masterclasses deelnemen, uit te nodigen om buiten de muren van de universiteit een zicht te krijgen op de knowhow en de verwachtingen van de stedelijke beroepsmensen en de doelgroepen onder de stadsbewoners. Op die manier komt het erop aan om het stadsonderzoek te verankeren in de context van de stad. Die context ontstaat door de wetenschappelijke analyses en methoden centraal te stellen.

Met de organisatie van de Masterclasses hoopt Metrolab bij te dragen aan de vorming van een nieuwe generatie onderzoekers en stadsprofessionals die in staat zijn om **samen over de stad na te denken en die vervolgens vorm te geven** met aandacht voor de stedelijke contexten en de behoeften van de inwoners.

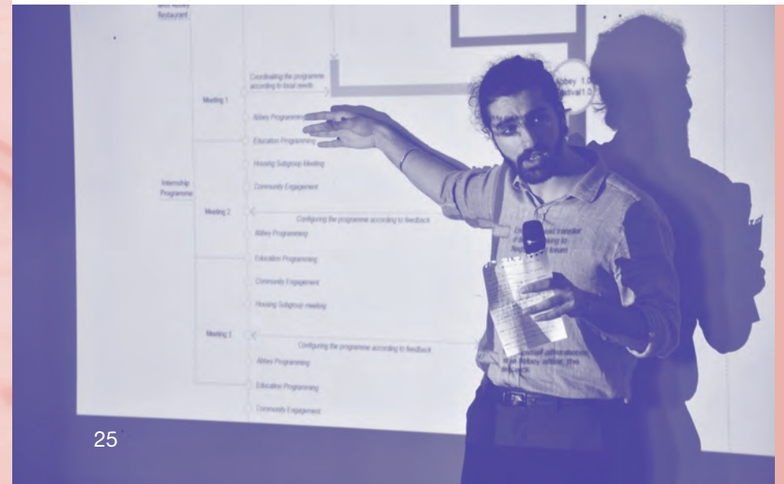

● Belangrijkste realisaties

3 boeken, elk gepubliceerd na het onderzoeksreeks en die op de site van Metrolab beschikbaar zijn;

Gefilmde interviews van deelnemers aan de Masterclasses, die op het YouTube-kanaal van Metrolab beschikbaar zijn;

Hulpmiddelen voor modelvorming, cartografieën en ontwerpen van de bestudeerde projecten, die geval per geval zijn uitgewerkt en die op de site van Metrolab beschikbaar zijn.

Hoe kan stedelijk onderzoek worden geïntegreerd in goed stadsbeleid?

10 inzichten van Metrolab

- 1. De knowhow van de onderzoekers met betrekking tot het grondgebied bevordert een betere **verankering van de projecten in hun socio-economische, ecologische en bebouwde context;**

- 2. De kennis die de onderzoekers hebben opgedaan over de veelvoudigheid van de lopende projecten biedt de mogelijkheid om ze in verband met elkaar te brengen of zelfs om er een synergie mee tot stand te brengen;

- 3. De samenwerking tussen stadsonderzoekers met verschillende benaderingen biedt de mogelijkheid om na te denken over de relevantie van een project van het microlokale niveau tot op **grootstedelijke schaal;**

- 4. Verschillende en interdisciplinaire benadering geïntegreerde onderzoeksexpertises **bieden de overheidsactoren en de projectleiders een duidelijk zicht op de vele facetten van de stedelijke complexiteit;**

- 5. De transdisciplinaire aanpak nodigt uit om de uitwisseling over de stadsprojecten uit te breiden naar **diverse professionele expertises, ervaringen en praktische kennis van de burger-gebruikers** en naar niet-universitaire knowhow en kennis;

- 6. De kennis van de dynamiek van actoren **biedt de mogelijkheid om vooraf potentiële of werkelijke spanningen of conflicten te identificeren** tussen de verschillende groepen die betrokken zijn bij stadsprojecten en om benaderingen te bedenken die deze spanningen of conflicten kunnen voorkomen of beperken;

- 7. Het engagement van de onderzoekers stelt de overheidsactoren en de projectleiders **nieuwe tools** ter beschikking waarmee ze de ruimten waarin en waarop ze interventies uitvoeren, beter kunnen begrijpen en ontwerpen;

- 8. Het toegepaste en betrokken stedelijke onderzoek heeft ten doel om de kennis die is verworven met de actoren van op het terrein te delen en om o**p die manier hun stadsknowhow te versterken**;

- 9. De overdracht van die kennis vindt ook op een pedagogische manier plaats waardoor studenten zicht krijgen op **nieuwe professionele perspectieven**;

- 10. Het werk van **veralgemening van de ervaringen op het vlak van onderzoeksactie** is van cruciaal belang - zowel voor de onderzoekers als voor de overheidsactoren en de projectleiders.

Welk vervolg voor Metrolab?

In de periode van 2015 tot 2021 heeft het Metrolab-project dankzij de financiering door EFRO-Brussels Hoofdstedelijk Gewest geprobeerd om de basis te leggen van een betere integratie van het stedelijke onderzoek in een stadsbeleid en heeft daarbij de voordelen aangetoond van een **begeleiding van de gewestelijke ontwikkeling door gebruik te maken van wetenschappelijke resources en experimenten**. Dit document toont aan dat op dat vlak belangrijke doelstellingen zijn gerealiseerd. Dankzij deze resultaatgerichte dynamiek beschikt Metrolab intussen over een betere basis en een grotere erkenning. We zijn inderdaad trots om als onderzoekers het **vertrouwen te kunnen winnen van de verschillende actoren van het EFRO** - van de beheersautoriteit tot de projectleiders.

De geslaagde inclusie van een onderzoekslaboratorium in dit overheidsbeleid wordt niet alleen erkend door de lokale en de gewestelijke actoren, maar werd ook opgemerkt door het Joint Research Center (Gemeenschappelijk Onderzoekscentrum) van de Europese Commissie, dat Metrolab als **een Europese referentiepraktijk** voorstelde in zijn Handbook of Sustainable Urban Development Strategies (2020). De internationale reacties van verschillende **universiteiten en wetenschappelijke tijdschriften van de eerste orde** op de ervaringen met Metrolab tonen ook aan dat dit soort toegepast onderzoek de aandacht en de erkenning van de meest vooraanstaande academici kan krijgen. Naast deze institutionele erkenning zijn we ook blij met de opkomst van een ruime **Metrolab-community** rond onze activiteiten, en dan meer bepaald via de sociale netwerken.

Deze eerste baanbrekende ervaring voor het onderzoek, die transformaties in de openbare actie mogelijk maakt, vraagt om een vervolg!

Dat vervolg zal in de eerste plaats plaatsvinden in het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest**, waar we het begonnen werk willen verdiepen en de tool aanpassen aan de evolutie van de prioriteiten, rekening houdend met de nieuwe Europese, nationale en gewestelijke context (relanceplan, European Green Deal enz.). Terwijl we blijven innoveren in de wetenschappelijke begeleiding van programma's en projecten, lijkt het ons ook belangrijk om het initiatief te institutionaliseren, zodat de **Metrolab-aanpak wordt opgenomen in het DNA van het stadsbeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.**

Op basis van de ervaring die we in Brussel hebben opgedaan, lijkt het ons interessant om het initiatief ook toe te passen op **andere grondgebieden, in andere gewesten** in België via partnerships in Wallonië of in Vlaanderen - of waarom niet, in het buitenland - gevestigde universiteiten in het kader van internationale samen- werkingen met vergelijkbare laboratoria op Europese schaal.

In welke vorm dan ook zullen we ons blijven inzetten voor een transdisciplinair en meer toegepast en betrokken stedelijk onderzoek!

Metrolab,
een gewestelijk en internationaal netwerk

Het Metrolab-team

CRIDIS

Mathieu Berger
algemeen coördinator Metrolab en academisch verantwoordelijke

Louise Carlier
wetenschappelijk coördinator

Maguelone Vignes, Sarah Van Hollebeke, Baptiste Véroone
onderzoekers

LOUISE

Benoit Moritz, Geoffrey Grulois
academisch verantwoordelijken

Marco Ranzato
wetenschappelijk coördinator

Pauline Varloteaux, Andrea Bortolotti
onderzoekers

LOCI

Chiara Cavalieri, Bernard Declève
academisch verantwoordelijke

Roselyne de Lestrange
wetenschappelijk coördinator

Marine Declève, Anna Ternon, Barbara Le Fort
onderzoekers

IGEAT

Jean-Michel Decroly
academisch verantwoordelijke

Christian Dessouroux
wetenschappelijk coördinator

Mathieu Strale, Simon Debersaques, Corentin Sanchez-Trenado
onderzoekers

Sara Cesari, Louise Prouteau
projectbeheerders

Fotocredits: (van boven naar beneden, van links naar rechts)

pagina 4: © Bruno Dias Ventura, © ABY / pagina 5: © Roselyne de Lestrange, Groep « Agriculture » Masterclass Metrolab « Designing Brussels Ecosystems »© Marco Ranzato / pagina 6: © Baptiste Véroone, © Bruno Dias Ventura, © Bruno Dias Ventura / pagina 10: © European Week of Regions and Cities, © Bruno Dias Ventura, © Benoit Moritz / pagina 12: © Christopher Daley / pagina 14/15: © Adrian Hill / pagina 16/17: project voor de ontwikkeling van de openbare ruimte; Usquare.brussels – schetsfase, october 2019 - © ANYOJI BELTRANDO / pagina 18: © BBP / page 19: © Roselyne de Lestrange / page 19 : © BBP / page 20 : © Asymetrie / BAEB / pagina 21: © Marco Ranzato / pagina 22: © ABY / pagina 23 : © Marine Declève, © ABY, © Bruno Dias Ventura / pagina 24: © Christian Dessouroux, © Deligraph / pagina 25: © Deligrap , © Deligraph, © Christian Dessouroux / pagina 26: © Timo A. / pagina 28: © Sinitta Leunen

Concept, tekst en ontwerp :

Critical Narratives
www.criticalnarratives.com

Nederlandse vertaling door Via Verbia